

SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2026. gada 10. aprīlī

lietā Nr. 2025-09-03

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Anita Rodiņa, Jautrīte Briede, Veronika Krūmiņa, Mārtiņš Mits un Juris Juriss,

pēc Guntara Bērziņa un Ojāra Kampas konstitucionālajām sūdzībām, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2026. gada 12. marta tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Ministru kabineta 2015. gada 7. aprīļa noteikumu Nr. 171 “Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā, kā arī pārejas laikā 2021. un 2022. gadā” 62.1. apakšpunkta un Ministru kabineta 2023. gada 18. aprīļa noteikumu Nr. 197 “Atbalsta piešķiršanas kārtība Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai platībatkarīgo un dzīvniekatkarīgo saistību īstenošanai” 90.1. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Ministru kabinets 2015. gada 7. aprīlī izdeva noteikumus Nr. 171 “Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā, kā arī pārejas laikā 2021. un 2022. gadā” (turpmāk – Atbalsta noteikumi 2014.–2022. gadam), kas stājās spēkā 2015. gada 21. aprīlī. Šo noteikumu 62.1. apakšpunkts nosaka:

“62. Atbalsta apmērs par vienu hektāru atbalsttiesīgās platības, kurā ievēroti visi atbalsta saņemšanas nosacījumi, ir šāds:

62.1. 160 *euro* – aizliegta mežsaimnieciskā darbība, aizliegta galvenā cirte un kopšanas cirte;

[..].”

Ministru kabinets 2023. gada 18. aprīlī izdeva noteikumus Nr. 197 “Atbalsta piešķiršanas kārtība Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai platībatkarīgo un dzīvniekatkarīgo saistību īstenošanai” (turpmāk – Atbalsta noteikumi 2023.–2027. gadam), kas stājās spēkā 2023. gada 21. aprīlī. Šo noteikumu 90.1. apakšpunkts nosaka:

“90. Atbalsta apmērs par vienu atbalsttiesīgās platības hektāru ir:

90.1. 196 *euro* – par mežsaimnieciskās darbības, galvenās cirtes un kopšanas cirtes aizliegumu (likmes kods – M12.1.);

[..].”

2. Satversmes tiesā pēc personu konstitucionālajām sūdzībām tika ierosinātas divas lietas par Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunkta un Atbalsta noteikumu 2023.–2027. gadam 90.1. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam.

Lai veicinātu abu šo lietu vispusīgu un ātrāku izskatīšanu, tās saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta sesto daļu tika apvienotas vienā lietā. Apvienotajai lietai Nr. 2025-09-03 piešķirts nosaukums “Par Ministru kabineta

2015. gada 7. aprīļa noteikumu Nr. 171 “Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā, kā arī pārejas laikā 2021. un 2022. gadā” 62.1. apakšpunkta un Ministru kabineta 2023. gada 18. aprīļa noteikumu Nr. 197 “Atbalsta piešķiršanas kārtība Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai platībatkarīgo un dzīvniekatkarīgo saistību īstenošanai” 90.1. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam”.

3. Pieteikumu iesniedzēji – Guntars Bērziņš un Ojārs Kampa (turpmāk arī – Pieteikumu iesniedzēji) – uzskata, ka Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunkts un Atbalsta noteikumu 2023.–2027. gadam 90.1. apakšpunkts (turpmāk arī – apstrīdētās normas) neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam. Šīs normas paredz nepamatoti vienādu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, un tajās noteiktais atbalsts par mežsaimnieciskās darbības, galvenās cirtes un kopšanas cirtes aizliegumu teritorijā, kurā noteikts mikroliegums, apmēra ziņā ir nesamērīgs.

Guntaram Bērziņam pieder nekustamais īpašums, kurā 2018. gadā izveidots mikroliegums 5,56 hektāru platībā īpaši aizsargājamas putnu sugas – mazā ērgļa – aizsardzībai. Ojāram Kampam pieder nekustamais īpašums, kurā 2019. gadā izveidots mikroliegums 4,49 hektāru platībā mazā ērgļa aizsardzībai. Pieteikumu iesniedzējiem noteikts pienākums minētajās teritorijās ievērot Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumos Nr. 940 “Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu” (turpmāk – Mikroliegumu noteikumi) noteiktās prasības, tostarp mežsaimnieciskās darbības aizliegumu.

Pamatojoties uz Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunktu, Guntaram Bērziņam ar Lauku atbalsta dienesta lēmumu par 2021. gadu tika noteikta par mežsaimnieciskās darbības aizliegumu izmaksājamā atbalsta summa – 889,60 *euro*, bet Ojāram Kampam – 718,40 *euro*. Kopš 2023. gada atbalsta apmērs tiek aprēķināts saskaņā ar Atbalsta noteikumu 2023.–

2027. gadam 90.1. apakšpunktu, kurā atbalsta summa par hektāru noteikta par 36 *euro* lielāka, nekā tā bija līdz 2023. gadam.

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka viņu īpašumos izveidotie mikroliegumi un ar tiem saistītie mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi liedz viņiem jebkādu saimniecisko darbību, kā arī liedz gūt mantisku labumu no viņiem piederošajiem īpašumiem – viņi nevar pārdot cirsma, iegūt kokmateriālus un izmantot tos savām vajadzībām vai atsavināt. Tādējādi Pieteikumu iesniedzējiem pēc būtības ir atņemtas tiesības izmantot to viņu nekustamā īpašuma daļu, kurā noteikts mikroliegums. Ja īpašuma tiesību ierobežojums sasniedz tādu pakāpi, ka to var uzskatīt par īpašuma tiesību atņemšanu, tā sekas ir līdzvērtīgas īpašuma atsavināšanai *de jure*. Apstrīdētajās normās noteiktais atbalsta apmērs nodrošina tikai formālu kompensāciju par īpašuma atsavināšanu, bet nesedz ne tās nekustamā īpašuma daļas, kurā noteikts mikroliegums, tirgus vērtību, ne Pieteikumu iesniedzējiem nodarītos zaudējumus.

Apstrīdēto normu mērķis ir kompensācijas veidā atlīdzināt ar mežsaimnieciskās darbības aizliegumu radītos zaudējumus. Apstrīdētās normas ir piemērotas šā mērķa sasniegšanai, taču nespēj pilnībā kompensēt katram meža īpašniekam vai valdītājam individuāli radītos zaudējumus. Ja kompensācija tiek noteikta kā fiksēta summa, ko aprēķina pēc noteiktas formulas, tad tā nav kompensācija par zaudējumiem, jo zaudējumi katra pārkāpuma gadījumā tiek aprēķināti individuāli. Tātad apstrīdētajās normās noteiktais atbalsta apmērs nav vērsts uz personai individuāli nodarītu zaudējumu atlīdzināšanu.

Personas pamattiesības mazāk ierobežojošs līdzeklis būtu meža īpašniekam izmaksājams atbalsts mežaudzes vērtības apmērā. Ja mikrolieguma noteikšanas brīdī mežaudze vēl nav pieaugusi un izcērtama, tad atbalsts būtu aprēķināms, nosakot summu, par kādu mežaudzi varētu pārdot brīdī, kad tā būs pieaugusi, un pamatojoties uz mikrolieguma izveidošanas brīdī esošajām kokmateriālu cenām. Tāpat atlīdzība varētu tikt izmaksāta vairākos maksājumos kādā noteiktā termiņā. Tādējādi tiktu sasniegts apstrīdēto normu mērķis, bet valstij netiktu radīts nesamērīgs slogs, proti, pienākums atbalstu izmaksāt vienā maksājumā uzreiz pēc mikrolieguma izveidošanas. Alternatīvs līdzeklis varētu būt arī nekustamā īpašuma

daļas, kurā mikroliegums izveidots, atpirkšana, individuāli novērtējot katru mežaudzi.

Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunktā noteiktā atbalsta apmēra aprēķinos par pamatu ņemtas AS “Latvijas valsts meži” 2013. gada vidējās kokmateriālu sortimentu cenas un mežizstrādes izmaksas. Tātad šis apmērs ir pamatots ar vidējiem rādītājiem un vienotu attieksmi pret visiem atbalsta saņēmējiem. Turklāt atbalsta apmērs 2015.–2022. gadā ne reizi netika pārskatīts. Ievērojot cenu kāpumu dažādās nozarēs, nav pamatoti izmaksāt atbalstu, kas noteikts, pamatojoties uz daudz zemākām cenām. Šāda aprēķina rezultātā noteikts atbalsts nevar tikt uzskatīts par samērīgu ar Pieteikumu iesniedzējiem noteikto aizliegumu.

Apstrīdētās normas nosaka vienādu atbalsta apmēru visām personām, kuru īpašumā vai valdījumā esošās meža zemes platības atbilst priekšnoteikumiem atbalsta saņemšanai par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem. Taču visas šīs personas neatrodas vienādos apstākļos, jo katras personas īpašumā vai valdījumā esošais mežs ir atšķirīgs. Proti, mežaudzes cita no citas atšķiras pēc to vecuma, sastāva, atrašanās vietas, augšanas un citiem apstākļiem, kas ietekmē konkrētās mežaudzes un meža zemes platības vērtību un izmantošanas iespējas. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka viņu īpašumos ir pieaugusi mežaudze ar vērtīgām koku sugām un ka arī augšanas apstākļi tur ir labi, taču viņi saņem tikpat lielu atbalstu kā personas, kuru īpašumā vai valdījumā ir jaunaudzes, ko nedrīkstēs cirst vēl vairākus gadu desmitus, vai meža zeme, uz kuras atrodas mežaudze ar mazāk vērtīgu sastāvu un sliktākiem augšanas apstākļiem. Tādējādi ar apstrīdētajām normām ir pārkāpts Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertais tiesiskās vienlīdzības princips.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam.

Pieteikumu iesniedzēju īpašumos noteiktie mikroliegumi neatrodas *Natura 2000* teritorijā. Taču saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības

Padomes 2013. gada 17. decembra Regulu Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005 (turpmāk – Regula par atbalstu lauku attīstībai) un Atbalsta noteikumiem 2014.–2022. gadam atbalsts aktivitātē “Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām” tiek piešķirts arī par meža zemes platību, kas atrodas mikroliegumā ārpus *Natura 2000* teritorijas. Pieteikumu iesniedzējiem ir tiesības uz kompensācijas maksājumu ikgadēja atbalsta veidā, nevis kā vienreizēju atlīdzību, turklāt gadā var tikt piešķirta tikai viena kompensācija – vai nu no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem, vai no valsts vai pašvaldības budžeta. Šāda kārtība ir spēkā kopš 2013. gada 1. jūnija, kad stājās spēkā likums “Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās”, kurā finansiālu apsvērumu dēļ tika paredzēta vienīgi ikgadēja atlīdzība, kuru finansē galvenokārt no Eiropas Savienības līdzekļiem.

Ministru kabinetam jāievēro Eiropas Savienības tiesību normas, kas nosaka lauku attīstības politikas īstenošanas un Eiropas Savienības finanšu instrumentu pārvaldības kārtību. Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunktā noteiktais atbalsta apmērs par vienu hektāru atbalsttiesīgās platības atbilst Regulas par atbalstu lauku attīstībai II pielikumā paredzētajam atbalsta maksimālajam apmēram – sākotnējā laikposmā, kas nepārsniedz piecus gadus, 500 *euro* un līdz 200 *euro* par hektāru nākamajos periodos. Turklāt saskaņā ar minēto regulu Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai dalībvalstīs darbojas ar lauku attīstības programmu starpniecību un Eiropas Komisija 2014.–2020. gada plānošanas periodam Latvijai ir apstiprinājusi lauku attīstības programmu, kurā paredzēts atbalsts par *Natura 2000* meža teritorijām.

Pieteikumu iesniedzējiem ir ierobežota iespēja veikt saimniecisko darbību mikrolieguma teritorijā, bet nav ierobežota piekļuve šai teritorijai un joprojām ir iespēja izmantot to rekreācijai un tādiem mērķiem, kas nav saistīti ar mežsaimniecisko darbību. Tādējādi nav pamata uzskatīt, ka noteiktais mežsaimnieciskās darbības aizliegums līdzinās īpašuma faktiskai atņemšanai.

Atbalsta maksājuma par *Natura 2000* meža teritorijām pretendentu skaits un atbalstam apstiprinātā kopējā platība laika gaitā ir ievērojami palielinājusies.

2014. gadā tika saņemti 2168 iesniegumi par 34 473 hektāriem, savukārt 2024. gadā – 3349 iesniegumi par 50 898 hektāriem zemes. Kopš 2018. gada atbalstam izmaksātā summa pārsniedz četrus miljonus *euro* gadā.

Eiropas Savienības tiesiskais regulējums neparedz, ka atbalsta maksājumam būtu pilnībā jākompensē atbalsta saņēmēja izmaksas. Atbalsta par *Natura 2000* meža teritorijām aprēķinā tiek ņemti vērā nevis katras konkrētās situācijas individuālie apstākļi, bet gan mežsaimnieciskās darbības, ar to saistīto ieņēmumu un izdevumu vidējie rādītāji saistībā ar finanšu resursu plānošanu septiņu gadu periodā, tādējādi nodrošinot Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai līdzekļu efektīvu izmantošanu un vienlīdzīgu attieksmi pret lauksaimniekiem visā Eiropas Savienībā. Ar lauku attīstības programmu īstenojot izvēli, ka atbalsta maksājumi par *Natura 2000* meža teritorijām tiek piešķirti no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai līdzekļiem, ir jāievēro Eiropas Savienības tiesībās noteiktais atbalsta ierobežojums.

Meža īpašniekam viņa negūtie ienākumi tiek kompensēti visā periodā, kas ir vienāds ar mežaudzes apsaimniekošanas ciklu, nevis uzreiz vienā maksājumā kā ieņēmumi, kurus meža īpašnieks būtu varējis iegūt tad, ja ierobežojums nebūtu noteikts. Ja Pieteikumu iesniedzēju īpašumos noteiktajos mikroliegumos aizsargājamie putni pārstās ligzdot, tad mikrolieguma statuss tiks atcelts un Pieteikumu iesniedzēji atgūs iespēju rīkoties ar savu mežaudzi. Saņemot vienreizēju atbalstu par visu mežaudzes vērtību, bet pēc tam šo mežaudzi izstrādājot un realizējot, nepamatoti tiktu saņemts dubults labums.

Saskaņā ar Regulu par atbalstu lauku attīstībai tādā gadījumā, ja atbalsts tiek piešķirts, pamatojoties uz standarta izmaksām un negūtajiem ienākumiem, dalībvalstis nodrošina to, lai aprēķini būtu atbilstīgi, pareizi un iepriekš noteikti, pamatojoties uz taisnīgu, objektīvu un pierādāmu metodiku. Latvijas lauku attīstības programmā 2014.–2020. gadam atbalsta apmērs tika noteikts, aprēķinot negūtos ienākumus, kas saistīti ar meža īpašniekiem noteikto prasību ievērošanu un ierobežojumiem. Tika modelēta biežāk sastopamo un saimnieciski vērtīgāko koku sugu – priedes, egles un bērza – raksturīgāko bonitāšu audžu augšanas gaita un mežsaimnieciskā darbība, ar to saistītie ieņēmumi un izdevumi. Audžu

nociršana galvenajā cirtē modelēta pēc galvenās cirtes vecuma. Lai nodrošinātu atbalsta pasākuma administrēšanu, kontrolējamību un pārbaudāmību, atbalsta aprēķina pamatā ir vidējie rādītāji un vienota attieksme pret visiem atbalsta saņēmējiem. Aprēķinu pamatā ir AS “Latvijas valsts meži” 2013. gada vidējās kokmateriālu sortimentu cenas, mežizstrādes izmaksas un metodika, kas vērsta uz to, lai nodrošinātu atbalsta likmes atbilstību faktiskajai situācijai vairumā gadījumu. Tātad vienotas atbalsta likmes noteikšanai ir objektīvs un saprātīgs pamats un ar apstrīdētajām normām netiek pārkāpts tiesiskās vienlīdzības princips.

Sagatavojot Lauku attīstības programmu 2014.–2020. gadam, tika ņemtas vērā cenas, kas bija aktuālas tās izstrādes laikā. 2023.–2027. gada plānošanas periodā Pieteikumu iesniedzēji ir tiesīgi saņemt atbalstu, kas aprēķināts atbilstoši 2015.–2020. gada cenām, un arī nākamajos atbalsta periodos ikgadējā maksājuma likme tiks aktualizēta. Šāda atbalsta sistēma nodrošina to, ka kopējais atbalsta apmērs atbilst vidējām izmaksām visā mežaudzes apsaimniekošanas ciklā. Ikvienu mežaudze tās apsaimniekošanas cikla ietvaros ir gan jaunaudzes stadijā, gan pieaugušas mežaudzes stadijā. Tādējādi mežaudzes apsaimniekošanas ciklā atbalstu vienlīdzīgi saņems gan tāds īpašnieks, kura mežā mikrolieguma noteikšanas brīdī ir jaunaudze, gan arī tāds īpašnieks, kura mežā mikrolieguma noteikšanas brīdī ir jau pieaugusi mežaudze. Ikgadējo maksājumu sistēma paredz pakāpeniski kompensēt tos ienākumus, kurus meža īpašnieks varētu gūt no mežaudzes tās apsaimniekošanas ciklā. Šāda sistēma nodrošina vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret visiem meža īpašniekiem, kuri atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

5. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētās normas ir saskanīgas ar Regulu par atbalstu lauku attīstībai un Eiropas Komisijas 2014. gada 25. jūnija Regulu (ES) Nr. 702/2014, ar kuru konkrētas atbalsta kategorijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu.

Pieteikumu iesniedzēji pēc būtības lūdz konstatēt, ka attiecībā uz viņiem piederošajiem nekustamajiem īpašumiem, kuros aizliegts veikt saimniecisko darbību, ir notikusi *de facto* īpašuma piespiedu atsavināšana bez taisnīgas atlīdzības piešķiršanas. Taču par īpašuma atsavināšanu *de facto* uzskatāmi tikai tādi gadījumi, kad īpašnieks nevar izmantot visas vai gandrīz visas tiesības, kādas parastā situācijā piemīt nekustamā īpašuma īpašniekam, proti, tikai tādi gadījumi, kad ir aizskarta tiesību uz īpašumu būtība, pilnībā vai gandrīz pilnībā liedzot īpašniekam izmantot tiesības, kādas parasti īpašnieks bauda. Terminēti ierobežojumi vai ierobežojumi, kas īpašniekam liedz baudīt tikai daļu no viņa tiesībām, piemēram, saimnieciskās darbības ierobežojumi, nav uzskatāmi par tik būtiskiem, lai tiktu pielīdzināti īpašuma atsavināšanai *de facto*. Pieteikumu iesniedzējiem ir ierobežota tikai iespēja attiecīgajā teritorijā veikt saimniecisko darbību jeb gūt mantisku labumu no tajā esošās mežaudzes, bet nav ierobežota piekļuve mikrolieguma teritorijai un joprojām ir iespēja izmantot to rekreācijai un mērķiem, kas nav saistīti ar mežsaimniecisko darbību.

Atbalsta noteikumos 2014.–2022. gadam un Atbalsta noteikumos 2023.–2027. gadam paredzētais ikgadējā atbalsta apmērs un tā noteikšanas pamatā izmantotie aprēķini ir ietverti Latvijas lauku attīstības programmā, kuru apstiprinājusi Eiropas Komisija. Līdz ar to nav pamata apšaubīt minēto aprēķinu atbilstību Regulā par atbalstu lauku attīstībai noteiktajam un vispārējiem Eiropas Savienības tiesību principiem.

6. Pieaicinātā persona – Lauku atbalsta dienests – norāda, ka Ministru kabinets, pieņemot apstrīdētās normas, ir izvērtējis samērīgumu starp atbalsta apmēru un nekustamā īpašuma īpašniekiem noteiktajiem ierobežojumiem. Tādējādi atbalsts nodrošina adekvātu samaksu kopējā mežaudzes apsaimniekošanas ciklā. Pakāpeniska mežaudzes vērtības kompensēšana ir atbilstošs atbalsta izmaksas veids.

Atbalsta aprēķina pamatā ņemti vērā mežsaimnieciskās darbības, ar to saistīto ieņēmumu un izdevumu vidējie rādītāji saistībā ar finanšu resursu plānošanu septiņu gadu periodā, un tādējādi tiek nodrošināta Eiropas

Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai līdzekļu efektīva izmantošana un vienlīdzīga attieksme pret atbalsta pretendentiem visā Eiropas Savienībā. Aprēķina metodika ir vērsta uz to, lai nodrošinātu atbalsta likmes atbilstību faktiskajai situācijai lielākajā daļā gadījumu, kā arī uz to, lai atbalsta likmes atšķirība no faktiskajām izmaksām katrā konkrētajā gadījumā nebūtu liela.

7. Pieaicinātā persona – Valsts meža dienests – norāda, ka kopš 2001. gada meža zemē izveidoti 2983 mikroliegumi. No 2020. gada līdz 2025. gada 1. augustam izveidots 471 mikroliegums, savukārt atcelti 73 mikroliegumi.

69 mikroliegumi atcelti tādēļ, ka izveidoti dabas parki, dabas liegums vai teritorija iekļauta aizsargājamo ainavu apvidū, divi mikroliegumi apvienoti vienā teritorijā ar blakus esošiem mikroliegumiem, viens mikrolieguma statuss atcelts biokokam, jo tam piešķirts dižkoka statuss, un viens mikrolieguma statuss atcelts sakarā ar to, ka teritorija nepieciešama valsts aizsardzības politikas īstenošanai. Vidējais visu atcelto mikroliegumu darbības ilgums bija 17 gadi.

Kopš 2020. gada nevienā gadījumā mikroliegums nav atcelts tādēļ, ka būtu neatgriezeniski zaudējis savu nozīmi attiecīgās sugas vai biotopa aizsardzībā. Kopumā konstatējams, ka mikrolieguma statusa atcelšana ir process, kas tiek izmantots reti, un mikrolieguma tiesiskais režīms saglabājas ilgi. Savukārt atbalsta apmērs un piešķiršanas kritēriji ir jautājumi, kas saistīti ar pieejamā finansējuma apjomu.

8. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam.

Papildus saimnieciskās darbības ierobežojumiem, kas noteikti mikroliegumu teritorijās, zemes īpašniekiem ir arī pienākumi, kas paredzēti Sugu un biotopu aizsardzības likumā, tostarp pienākums ievērot likumā noteiktos aizliegumus attiecībā uz īpaši aizsargājamo sugu putniem. Tādējādi arī ar saimniecisko darbību nesaistīta nekustamā īpašuma izmantošana, piemēram, rekreācijas vajadzībām, veicama tā, lai ievērotu šos noteikumus. Tāpat uzmanība

pievēršama arī nodokļu nomaksas pienākuma aspektiem. Mikrolieguma gadījumā nav paredzēts atbrīvojums no nekustamā īpašuma nodokļa.

Pieteikumu iesniedzējiem noteiktie īpašuma tiesību ierobežojumi var tikt samazināti vai atcelti, tomēr no publiski pieejamās informācijas secināms, ka praksē mazā ērgļa aizsardzībai noteiktais mikrolieguma statuss tiek atcelts ļoti reti. Mikroliegums tiek noteikts ne tikai konkrēta putna vai tā ligzdošanas vietas aizsardzībai, bet arī tādēļ, lai nodrošinātu apdraudošai, izzūdošai vai retai putnu sugai piemērotu vides faktoru kopumu noteiktā teritorijā. Tātad konkrētās putnu sugas indivīda dzīvildzes faktoram var būt tikai sekundāra nozīme, jo aizsargājamā dzīvotne ir piemērota arī citiem šīs sugas īpatņiem. Mikroliegumu noteikšana ir uzskatāma par tādu ilgtermiņa pasākumu kopumu, kas vērsti uz sugas aizsardzību.

Pieteikumu iesniedzēju valdījums netiek traucēts vai atņemts, viņi ir tiesīgi sev piederošos īpašumus pārdot, iekļāt, novēlēt mantojumā, kā arī slēgt citus tiesiskus darījumus. Viņi ir tiesīgi iekļūt mikrolieguma teritorijā un to lietot, ciktāl tās lietošanu neierobežo normatīvajos aktos noteiktie pienākumi. Pieteikumu iesniedzējiem piederošajos nekustamajos īpašumos noteiktie ierobežojumi nesasniedz tādu līmeni, kas būtu atzīstams par īpašuma faktisku atsavināšanu.

Apstrīdēto normu mērķis ir atlīdzināt mežsaimnieciskās darbības aizlieguma rezultātā radušās papildu izmaksas un negūtos ienākumus ar kompensācijas palīdzību. Atbalsta maksājumam, lai tas sasniegtu mērķi, ir faktiski jāpilda kompensējoša funkcija, jābūt balstītam uz objektīviem kritērijiem un metodoloģiskiem apsvērumiem, kā arī jābūt pienācīgi saistītam ar individuālajiem apstākļiem, kādos mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi noteikti.

Katrā gadījumā, kad tiek lemts par mikrolieguma izveidi, tiek vērtēti individuālie apstākļi un kritēriji. Nozīme ir sugai raksturīgajām iezīmēm, paradumiem, statusam kopumā, kā arī tai piemērotajām dzīvotnēm, piemēram, mežaudzes vecumam un koku veidam, un citiem apstākļiem, kas raksturo sugas barošanās, medību, ligzdošanas un citus faktorus. Taču atbalsts tiek aprēķināts pēc fiksētas likmes, lai gan Mikroliegumu noteikumos paredzētās aizsargājamo putnu sugas ligzdo dažādās pēc mežaudzes koku sugas un vecuma atšķirīgās dzīvotnēs. Ministru kabinets individualizāciju ir attiecinājis tikai uz mikrolieguma

noteikšanu. Apstrīdētās normas bez objektīva un saprātīga pamata paredz vienādu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos.

Atbalsta aprēķins veidots kā pieņēmums, kas balstīts uz izvēli atbalsta summu noteikt pēc saimnieciski vērtīgo koku sugu raksturīgāko bonitāšu audžu raksturlielumiem, bet ne uz faktisko mežaudzes vērtējumu katrā individuālajā gadījumā. Tātad ir pieļauta iespējamība, ka tiek izmaksāts atbalsts, kas pārsniedz mežaudzes vērtību, vai ka mežaudzes vērtība netiek pietiekami kompensēta.

Eiropas Savienības Tiesa, vērtējot Regulā par atbalstu lauku attīstībai paredzēto atbalsta mehānismu, ir norādījusi, ka tas var izpausties ne tikai kā finansējums no Eiropas Savienības budžeta, bet arī kā papildu finansējums no valsts līdzekļiem. Tādējādi minētā regula neaizliedz papildu finansējumu no valsts, ja vien tas atbilst Eiropas Savienības tiesību normām par valsts atbalstu un ir saderīgs ar iekšējo tirgu.

Atbalstam, kas izmaksājams par īpašuma tiesību ierobežojumiem, jābūt saprātīgi saistītam ar īpašuma tirgus vērtību brīdī, kad šis atbalsts izmaksājams, tomēr tas nenozīmē, ka atbalstam būtu jāsasniedz pilna īpašuma tirgus vērtība. Jau pašlaik pastāv mehānisms individualizētai pieejai mežaudzes vērtības noteikšanai saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 25. jūnija noteikumiem Nr. 647 “Mežaudzes novērtēšanas kārtība”, un nekas neliecina, ka šādu kārtību nebūtu iespējams attiecināt arī uz tām mežaudzēm, kurās paredzēts izveidot mikroliegumu. Tātad pastāv alternatīvi līdzekļi, kas ļautu sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi, bet mazāk ierobežotu indivīda tiesības.

9. Pieaicinātā persona – biedrība “Latvijas meža īpašnieku biedrība” – uzskata, ka apstrīdētajās normās noteiktais atbalsts par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu mikrolieguma teritorijā nav samērīgs.

Mikroliegumu teritorijās noteiktie ierobežojumi pēc būtības ir pielīdzināmi īpašuma atsavināšanai. Arī īpašuma izmantošana rekreācijas vajadzībām mikrolieguma teritorijā ir ierobežota.

Iepriekš spēkā bijušais likums “Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās

dabas teritorijās un mikroliegumos” bija vērsts uz zemes īpašuma individuālu novērtējumu, kam vajadzēja atspoguļot īpašuma tirgus vērtību. Apstrīdētajās normās noteiktais atbalsts nepieļauj tāda apmēra sasniegšanu, kas atbilstu īpašuma tirgus vērtībai vai būtu tai pielīdzināms.

Vienreizēja atlīdzība par īpašuma tiesību ierobežojumu ir efektīvāks kompensējošais mehānisms nekā ikgadēji maksājumi. To neietekmē inflācija, tātad nevar rasties tāda situācija, ka atbalsts meža īpašniekam ar katru gadu samazinātos, turklāt atbalsta apmērs ir tieši atbilstošs nekustamā īpašuma vērtībai mikrolieguma noteikšanas brīdī.

Nosakot visiem meža īpašniekiem vienādu atbalsta apmēru, netiek ievērots tiesiskās vienlīdzības princips. Taisnīgas atlīdzības noteikšanā nav pieļaujams tas, ka netiek ņemtas vērā īpašuma specifiskās īpašības un izmantošanas veids. Atlīdzībai nav jābūt tieši atbilstošai īpašuma tirgus vērtībai, taču ir saprātīgā apmērā jākompensē īpašnieka negūtā peļņa. Turklāt tas, vai mikrolieguma zemē atrodas pieaugusi un tuvākajā laikā izcērtama mežaudze vai jaunaudze, būtiski ietekmē īpašnieka iespējas pārskatāmā laikposmā gūt peļņu no sev piederošās meža zemes. Ja mežu tuvākajos desmit gados nevarēs nocirst, tad peļņas gūšanas iespējas tā īpašniekam ir mazākas. Turklāt tad, ja īpašumā tieši pirms mikrolieguma noteikšanas notikusi cirte, to nevarēs izcirst vēl vairākus gadu desmitus. Savukārt tad, ja mikroliegums noteikts tieši pirms ciršanas, tas uzreiz liedz meža īpašniekam gūt tūlītēju peļņu. Tādējādi mežaudzes apsaimniekošanas cikls ietekmē meža vērtību. Īpašuma individuāls novērtējums novērstu tādas situācijas, ka īpašnieks saņem neatbilstoša apmēra atbalstu, un novērstu mazāk vērtīgu īpašumu īpašnieku iespēju gūt nepamatotu labumu.

Jāņem vērā arī tas, ka nesamērīgi mazs atbalsts neveicina dabas aizsardzības mērķu sasniegšanu, jo neveicina meža īpašnieku iesaisti dabas vērtību apzināšanā un saglabāšanā.

10. Pieaicinātā persona – Mg. iur. Ģirts Baranovskis – norāda, ka apstrīdētās normas paredz vienādu atbalstu meža īpašniekiem, kas atrodas būtiski atšķirīgos apstākļos.

Atbalsta par saimnieciskās darbības ierobežojumiem mērķis plašākā nozīmē ir veicināt dabas daudzveidības saglabāšanu privātajā zemē, jo dabas aizsardzības mērķi tikai valstij piederošajā zemē vien nav pilnvērtīgi sasniedzami. Ja valstī ir izveidota efektīva meža īpašnieku atbalsta sistēma, tad viņi ir daudz vairāk motivēti rūpēties par dabas vērtību saglabāšanu savā īpašumā, tostarp godprātīgi ievērot noteiktos ierobežojumus, pielāgot īpašuma apsaimniekošanu attiecīgā biotopa vai sugas vajadzībām, piedalīties dabas vērtību apzināšanā. Savukārt tad, ja atbalsta sistēma nav efektīva, būtiski palielinās risks, ka dabas vērtības netiks saglabātas. Viens no galvenajiem riskiem ir tas, ka mežaudzes tiek nocirstas, tiklīdz tas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir iespējams, lai izvairītos no finansiāliem zaudējumiem, kādi var rasties gadījumā, ja vēlāk mežaudzē atklās kādu aizsargājamo sugu vai biotopu. Tādējādi efektīvas atbalsta sistēmas nepieciešamība ne tikai izriet no nepieciešamības aizsargāt personas īpašuma tiesības, bet ir būtisks priekšnoteikums tā mērķa sasniegšanai, kura dēļ šāda sistēma vispār ir radīta, – bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai privātajā zemē.

Ikgadēja atbalsta maksājuma pieeja nav piemērota gadījumos, kad mežsaimnieciskās darbības ierobežojums tiek noteikts mežaudzē, kas jau sasniegusi galvenās cirtes vecumu, turklāt šāda pieeja ignorē konkrētās mežaudzes sastāva īpatnības. Šī pieeja paredz, ka īpašniekam viņa neiegūtais finansiālais labums tiek kompensēts pakāpeniski visa mežsaimniecības cikla garumā jeb vairāk nekā 70 gadu laikā. Taču meža apsaimniekošanas izmaksas un ieņēmumi nav vienmērīgi izlīdzināti visā mežsaimniecības ciklā. Sākotnēji rodas lielākas izmaksas, bet galvenie ieņēmumi tiek gūti tikai tad, kad mežaudze ir sasniegusi galvenās cirtes vecumu un tiek nocirsta. Tātad būtiski ir tas, kāda vecuma mežaudze ir iekļauta mikroliegumā. Ja mežsaimnieciskās darbības ierobežojums tiek noteikts jaunā vai vidēja vecuma mežaudzē, tad ikgadējā atbalsta pieeja ir piemērots līdzeklis, jo līdz brīdim, kad mežaudze būs cērtama, atbalsts lielā mērā vai pat pilnībā būs izmaksāts. Taču tad, ja ierobežojums noteikts mežaudzē, kas jau sasniegusi galvenās cirtes vecumu vai tam tuvojas, ikgadējais atbalsts nav piemērots līdzeklis mērķa sasniegšanai.

Šobrīd visi īpašnieki, kuru īpašumā ir noteikts mikroliegums, saņem vienādu atbalstu. Piemēram, īpašnieks, kuram pieder ozolu mežs, saņem tikpat lielu atbalsta maksājumu kā tas, kuram pieder baltalkšņu mežs. Pirmajā no šiem gadījumiem īpašniekam pilnā mežsaimniecības ciklā zaudējumi netiek pilnībā atlīdzināti, bet otrajā gadījumā atbalsta apmērs pārsniedz faktisko zaudējumu apmēru. Turklāt šī pieeja ignorē katras mežaudzes individuālo ražīgumu jeb bonitāti. Tādējādi ikgadējā maksājuma pieeja nav piemērots līdzeklis tajos gadījumos, kad mežsaimnieciskās darbības ierobežojums noteikts mežaudzē, kas jau sasniegusi galvenās cirtes vecumu.

11. Pieaicinātās personas – Dr. oec. Zane Zeibote un Dr. oec. Jānis Zvirgzdiņš – norāda, ka apstrīdētajās normās noteiktais atbalsta apmērs aprēķināts, pamatojoties uz vēsturiskajām kokmateriālu cenām un mežizstrādes izmaksām. Šāda pieeja vērtējama kā pārāk vienkāršota, jo atbalsta aprēķinā netiek ņemtas vērā aktuālās tirgus svārstības un izmaksu dinamika, kā arī inflācija, kas īpaši pieauga 2022. un 2023. gadā, ievērojami ietekmējot kokmateriālu cenas, mežizstrādes izmaksas un citas izmaksas. Tātad aprēķina formula ir nepilnīga un atbalsts nevar būt pielīdzināms reālām tirgus apstākļiem atbilstošām izmaksām. Ekonomiski pamatots būtu tāds atbalsta apmērs, kuram tiktu piemērota regulāra inflācijas līmenim atbilstoša indeksācija un kurš būtu saistīts ar aktuālajām kokmateriālu tirgus cenām un mežizstrādes izmaksām.

Tomēr jautājums par atbalsta aprēķināšanas ekonomisko pamatotību ir jāskata kompleksi ar citiem apstākļiem. Meža īpašnieks, kura zemē noteikts mikroliegums, var gūt ekonomisko labumu, attīstot dabas tūrismu, tāpat mikrolieguma statuss var palielināt īpašuma vērtību ilgtermiņā, turklāt meža īpašniekiem aizsargājamās teritorijās biežāk ir pieejams Eiropas Savienības un valsts projektu finansējums. Mežs papildus koksnes resursiem sniedz arī citus ekosistēmu pakalpojumus, kuri dod ekonomisku labumu. Tāpat jāapzinās arī bioloģiskās daudzveidības nozīme un nepieciešamība pēc katra sabiedrības pārstāvja potenciālā ieguldījuma tās saglabāšanā.

Igaunijā atbalsta noteikšanai 2024. gadā veikti aprēķini, kuros ņemts vērā meža pieauguma potenciāls un vidējā tirgus cena pēdējos trijos gados. Savukārt Lietuvā atbalstu nosaka, ņemot vērā faktisko tirgus ieņēmumu un mežizstrādes izmaksu starpību, kā arī izmantojot aktuālās tirgus cenas, atskaitot izmaksas, tādējādi atbalsta likme nav fiksēta, bet ir pielāgota individuāliem gadījumiem.

12. Pieaicinātā persona – Dr. oec. Agita Līviņa – norāda, ka viena gada izejas dati jeb cenas ir izmantojamas īstermiņa, pagaidu atbalsta mehānismu aprēķinos, jo kokmateriālu cenas un mežizstrādes izmaksas ietekmē dažādi ārējie apstākļi, kas katrā gadā var būt citādi. Tāpat atbalsta aprēķinā ņemtas vērā AS “Latvijas valsts meži” vidējās kokmateriālu sortimentu cenas un mežizstrādes izmaksas. Taču pareizāk būtu vadīties pēc dažāda lieluma uzņēmumu vidējām kokmateriālu cenām un mežizstrādes izmaksām, tādējādi uzlabojot aprēķina formulas uzticamību. Tāpat jāņem vērā, ka mežizstrādes izmaksas atšķiras atkarībā no meža platības.

Atbalsta apmēra noteikšana laikposmam no 2023. gada, ņemot vērā piecu gadu periodu, ir pamatota, kā arī atzīstama par ierastu praksi aprēķinu izdarīšanā, jo šāda pieeja novērš iespējamību, ka tiek ņemti vērā tikai viena gada dati, lai gan tajā var būt izteikts cenu kāpums vai kritums. Atbalsta apmēra pārskatīšana nepieciešama būtisku tirgus izmaiņu gadījumos.

Praksē, aprēķinot atbalstu, negūtie ienākumi tiek aprēķināti no zemākās cenas, nevis no maksimālās cenas.

13. Pieaicinātā persona – Dr. silv. Sigita Alksne – norāda, ka mežsaimniecībai raksturīgs ilgtermiņa ienākumu gūšanas cikls, tādēļ jebkuram ekonomiskajam novērtējumam šajā nozarē būtu jāatspoguļo naudas vērtības izmaiņas laika gaitā. Atbalsta aprēķinā jāparedz mehānisms, kas nodrošina indeksāciju vai diskontēšanu, lai ilgtermiņā saglabātu taisnīgu atlīdzību. Mikrolieguma noteikšana nozīmē to, ka īpašnieks zaudē nākotnes peļņu, tāpēc kompensācija būtu jāaprēķina pēc tīrās tagadnes vērtības, nevis tikai pēc vidējām tirgus cenām.

Pēc 2013. gada mežizstrādes izmaksas un koksnes cenas Latvijā pieaugušas par 40–60 procentiem, taču atbalsta likme netika koriģēta, un tādējādi aprēķina formula neatspoguļo faktiskos ienākumu zudumus. Formulā ņemts vērā tikai bruto koksnes vērtības zudums, neņemot vērā alternatīvās izmaksas un neiegūto peļņu, kas būtiski ietekmē meža īpašuma ekonomisko vērtību. Tāpat tiek piemērota vienāda likme dažādu mežaudžu tipiem, bonitātēm un vecumam. Ienākumu potenciāls dažādos mežos var atšķirties pat vairākas reizes, tātad vienādas likmes piemērošanas rezultāts ir nevienlīdzīgais dažādiem meža īpašniekiem izmaksājamās kompensācijas apmērs.

Citos gadījumos, kad ir ierobežotas personas tiesības uz īpašumu, piemēram, saistībā ar energoapgādes objekta ierīkošanu vai rekonstrukciju, jau pastāv normatīvais regulējums, kurā paredzēta pilna kompensācija par meža īpašniekam nodarītajiem zaudējumiem, ja zemi vairs nevar izmantot koksnes resursu iegūšanai.

Tīrās tagadnes vērtības metode tiek izmantota, lai noteiktu mežaudzes vai meža īpašuma ekonomisko vērtību laikā, diskontējot nākotnē gaidāmos ienākumus un izmaksas uz to tagadnes vērtību. Mežsaimniecības jomā šī metode atzīstama par ekonomiski visprecīzāko un piemērotāko, jo ienākumi rodas neregulāri, lielākoties galvenajā cirtē, bet izmaksas ir periodiskas un saistītas ar stādīšanu, kopšanu, aizsardzību. Atbalsta aprēķina formula, kas balstīta uz fiksētām 2013. gada cenām, nespēj atspoguļot reālo ekonomisko zaudējumu apmēru. Tādēļ tā ir nepilnīga gan no ekonomiskā, gan taisnīguma viedokļa un neatbilst mežsaimniecības ilgtermiņa raksturam.

Secinājumu daļa

14. Lietā apstrīdēta vairāku tiesību normu satversmība. Tāpēc Satversmes tiesai jānosaka efektīvākā pieeja šo normu satversmības vērtēšanai.

Apstrīdētais Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunkts nosaka par mežsaimnieciskās darbības, galvenās cirtes un kopšanas cirtes aizliegumu mikroliegumā laikposmā no 2014. gada līdz 2022. gadam

izmaksājamā atbalsta apmēru – 160 *euro* par vienu hektāru atbalsttiesīgās platības. Savukārt apstrīdētais Atbalsta noteikumu 2023.–2027. gadam 90.1. apakšpunkts nosaka par tādiem pašiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem laikposmā no 2023. gada līdz 2027. gadam izmaksājamā atbalsta apmēru – 196 *euro* par vienu hektāru atbalsttiesīgās platības.

Lai gan katra no apstrīdētajām normām nosaka atšķirīgu atbalsta apmēru un attiecas uz atšķirīgu laikposmu, tomēr tās abas pēc būtības regulē vienu un to pašu tiesību jautājumu, proti, atbalsta apmēru gadījumā, kad mikrolieguma teritorijā zemes īpašniekam ir noteikts pilnīgs mežsaimnieciskās darbības aizliegums. Pieteikumu iesniedzēji par abu apstrīdēto normu neatbilstību Satversmei pauduši vienus un tos pašus argumentus. Arī Ministru kabineta atbildes rakstā un pieaicināto personu sniegtajos viedokļos paustie argumenti par abām apstrīdētajām normām pēc būtības ir līdzīgi.

Tāpēc Satversmes tiesa abu apstrīdēto normu satversmību vērtēs vienlaikus, atsevišķi norādot tos vērtējuma aspektus, kas attiecas vienīgi uz konkrēto apstrīdēto normu.

15. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam un 105. pantam.

Satversmes 91. panta pirmais teikums nosaka: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.” Savukārt Satversmes 105. pants paredz: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

15.1. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka ar mikroliegumu izveidošanu viņiem piederošo mežu teritorijās ir radīts tāds īpašuma tiesību ierobežojums, kuru var uzskatīt par faktisku īpašuma tiesību atsavināšanu un kura sekas ir līdzvērtīgas īpašuma atsavināšanai. Pieteikumu iesniedzējiem esot liegts gūt jebkādu mantisku labumu no viņiem piederošo īpašumu daļām, kurās izveidoti mikroliegumi, – viņi

nevar pārdot cirsmas tiesības, iegūt kokmateriālus un izmantot tos savām vajadzībām vai pārdot. Apstrīdētās normas paredzot nesamērīgi mazu kompensāciju par šādu tiesību uz īpašumu ierobežojumu, tādējādi tās neatbilstot Satversmes 105. panta pirmajam, otrajam un ceturtajam teikumam. Savukārt Ministru kabinets uzskata, ka Pieteikumu iesniedzējiem ir ierobežota iespēja mikroliegumu teritorijās veikt saimniecisko darbību un gūt no tās mantisku labumu, bet nav ierobežota piekļuve mikrolieguma teritorijai un ir iespēja to izmantot rekreācijai un tādiem mērķiem, kas nav saistīti ar mežsaimniecisko darbību, tādēļ izskatāmajā lietā neesot vērtējama apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 105. panta ceturtajam teikumam.

Satversmes 105. pants paredz gan tiesību uz īpašumu netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot šo tiesību izmantošanu. Savukārt šā panta ceturtais teikums paredz valstij tiesības noteiktos gadījumos īpašuma tiesības personai atsavināt. Satversmes tiesas judikatūrā ir nostiprināta atziņa, ka gadījumos, kad apstrīdēta tiesību normas atbilstība visam Satversmes 105. pantam, jānosaka, atbilstība tieši kuram no šā panta teikumiem ir jāvērtē, jo tie paredz atšķirīgus tiesiskuma izvērtēšanas kritērijus (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 15. oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-63-01 14. punktu*).

15.2. Satversmes 105. panta ceturtais teikums attiecas uz īpašuma piespiedu atsavināšanu. Tomēr arī gadījumos, kad nav notikusi formāla īpašuma piespiedu atsavināšana, īpašuma tiesību ierobežojuma radītās sekas var būt tādas, kas pēc būtības pielīdzināmas īpašuma atsavināšanai Satversmes 105. panta ceturta teikuma izpratnē.

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā ir atzīts: lai izlemtu, vai ir notikusi īpašuma atsavināšana, ne tikai ir jāņem vērā tas, vai notikusi formāla īpašuma atsavināšana vai īpašuma tiesību nodošana, bet arī jāizpēta faktiskā situācija. Proti, ir jāpārlicinās par to, vai īpašuma tiesības nav faktiski atsavinātas (*piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1982. gada 23. septembra sprieduma lietā "Sporrong and Lönnroth v. Sweden", pieteikumi Nr. 7151/75 un Nr. 7152/75, 63. punkts un 1999. gada 28. oktobra sprieduma lietā "Brumărescu v. Romania",*

pieteikums Nr. 28342/95, 76. punkts). Turklāt no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras secināms, ka īpašuma faktiska atsavināšana tiek atzīta tādos gadījumos, kad īpašnieks nevar izmantot visas vai gandrīz visas tiesības, kādas parastā situācijā piemīt nekustamā īpašuma īpašniekam, savukārt ierobežojumi noteikta veida rīcībai ar īpašumu paši par sevi nenozīmē īpašuma faktisku atsavināšanu (*piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991. gada 29. novembra sprieduma lietā "Pine Valley Developments Ltd. and Others v. Ireland", pieteikums Nr. 12742/87, 56. punkts; 1993. gada 24. jūnija sprieduma lietā "Papamichalopoulos and Others v. Greece", pieteikums Nr. 14556/89, 45. punkts; 1999. gada 8. oktobra sprieduma lietā "Brumărescu v. Romania", pieteikums Nr. 28342/95, 77. punkts*).

Pieteikumu iesniedzēji nav apstrīdējuši tiesību normas, kas paredz mikroliegumu izveidošanu meža zemē vai nosaka šo teritoriju izmantošanas ierobežojumus un tādējādi liedz viņiem tiesības izmantot savu īpašumu pēc saviem ieskatiem. Tomēr, lai konstatētu, vai apstrīdētājās normās noteiktais atbalsts par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu mikroliegumā ir tāds jautājums, kas skatāms Satversmes 105. panta ceturtā teikuma tvērumā, vispirms jāpievēršas Pieteikumu iesniedzējiem piederošajos īpašumos izveidoto mikroliegumu būtībai. Tātad jānoskaidro, vai mikrolieguma izveidošana un ar to saistītie teritorijas izmantošanas ierobežojumi rada tādas sekas, kas faktiski pielīdzināmas īpašuma atsavināšanai Satversmes 105. panta ceturtā teikuma izpratnē.

15.3. Sugu un biotopu aizsardzības likuma 8. panta otrā daļa noteic, ka īpaši aizsargājamo sugu un biotopu labvēlīgas aizsardzības nodrošināšanai to dzīvotnēs var noteikt mikroliegumus atbilstoši mikroliegumu izveidošanas kārtībai. Pēc tam, kad attiecīgajā teritorijā ir izveidots mikroliegums, tās īpašniekam ir jāievēro Mikroliegumu noteikumos ietvertās mikrolieguma apsaimniekošanas un aizsardzības prasības. Mikroliegumu noteikumi paredz dažādus mikrolieguma aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus atkarībā no tā, kur un kādas dzīvnieku vai augu sugas aizsardzībai mikroliegums ir izveidots (*sk. Mikroliegumu noteikumu IV un V nodaļu*).

Pieteikumu iesniedzēju īpašumos izveidoti mikroliegumi īpaši aizsargājamas putnu sugas – mazā ērgļa – aizsardzībai, un uz viņiem attiecas Mikroliegumu noteikumu 37. punkts. Saskaņā ar šo punktu mikroliegumos, kas izveidoti mežos ligzdojošu īpaši aizsargājamo putnu sugu aizsardzībai, aizliegta jebkāda veida darbība, kas ir pretrunā ar mikrolieguma izveidošanas mērķiem un uzdevumiem, iznīcina vai traucē attiecīgo īpaši aizsargājamo sugu un bojā tās biotopu. Atsevišķas darbības mikroliegumos var tikt veiktas tikai tad, ja saņemts eksperta vai Valsts meža dienesta atzinums (*sk. Mikroliegumu noteikumu 38. un 42. punktu*). Zemes īpašniekam noteikts arī vispārīgs pienākums veicināt sugu un biotopu daudzveidības saglabāšanu, kā arī, ja mikroliegums izveidots meža zemē, pienākums ziņot Valsts meža dienestam par mikrolieguma aizsardzības noteikumu pārkāpumiem un to rezultātā notikušajām izmaiņām (*sk. Mikroliegumu noteikumu 54.1. apakšpunktu*).

No tiesiskā regulējuma, kas nosaka mikroliegumu aizsardzības prasības, secināms, ka zemes īpašniekiem ir noteikts ne vien mežsaimnieciskās darbības ierobežojums, bet arī citi aizliegumi un pienākumi, kas saistīti ar mikrolieguma aizsardzības prasību ievērošanu. Tādējādi Pieteikumu iesniedzēju rīcību viņu īpašumā esošajās teritorijās, kurās izveidoti mikroliegumi, arī ar saimniecisko darbību nesaistītā veidā ierobežo prasības un pienākumi, kas viņiem ir jāievēro, lai nodrošinātu attiecīgajai sugai labvēlīgus apstākļus.

Tomēr, neraugoties uz mikroliegumos noteiktajiem ierobežojumiem, Pieteikumu iesniedzējiem joprojām ir saglabātas tiesības brīvi piekļūt attiecīgajām nekustamo īpašumu teritorijām, Pieteikumu iesniedzēji nav zaudējuši tiesības pieņemt lēmumus attiecībā uz sev piederošajiem īpašumiem un ar tiem rīkoties – tos pārdot, dāvināt, ieķīlāt vai kā citādi atsavināt (*piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1982. gada 23. septembra sprieduma lietā “Sporrong and Lönnroth v. Sweden”, pieteikumi Nr. 7151/75 un Nr. 7152/75, 63. punkts; 1993. gada 24. jūnija sprieduma lietā “Papamichalopoulos v. Greece”, pieteikums Nr. 14556/89, 43. un 45. punkts*). Nenoliedzami, mežsaimnieciskā darbība ir saimnieciskās darbības veids, kas meža īpašniekam var dot ekonomisko labumu no šā īpašuma. Taču pēc Pieteikumu iesniedzējiem noteiktā tiesību uz īpašumu

ierobežojuma rakstura nav secināms, ka ar šo ierobežojumu viņiem būtu atņemtas visas vai gandrīz visas tiesības, kas parastā gadījumā piemīt nekustamā īpašuma īpašniekam, un ka tādējādi būtu pamats uzskatīt, ka šāds ierobežojums tā seku ziņā ir pielīdzināms īpašuma atsavināšanai.

Turklāt Mikroliegumu noteikumi paredz gan mikrolieguma atcelšanas iespēju, gan mikrolieguma platības samazināšanas iespēju (*sk. Mikroliegumu noteikumu 61. un 62. punktu*). Tādējādi mikroliegums attiecīgajā teritorijā tiek noteikts tikai uz tik ilgu laiku un tādā apjomā, kāds nepieciešams, lai aizsargātu attiecīgo sugu vai biotopu un nodrošinātu tam labvēlīgus apstākļus, un šis ierobežojums pēc būtības nav vērsts uz īpašuma atsavināšanu.

Līdz ar to atzīstams, ka ar mikroliegumu izveidošanu Pieteikumu iesniedzējiem piederošajos īpašumos un attiecīgo pienākumu un ierobežojumu noteikšanu nav notikusi šo īpašumu faktiskā atsavināšana, un izskatāmajā lietā ir vērtējama apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

15.4. Sabiedrības un ikvienas personas izdzīvošana un labklājība ilgtermiņā ir atkarīga no labvēlīgas vides, kuras būtisks elements ir bioloģiskā daudzveidība. Tās saglabāšana ietilpst valsts pienākumā nodrošināt efektīvu vides aizsardzības sistēmu (*sal. Satversmes tiesas 2025. gada 13. novembra sprieduma lietā Nr. 2024-26-03 9.1. punkts*). Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana turklāt ir visas Eiropas Savienības vides aizsardzības politikas mērķis, saskaņā ar kuru tieši dalībvalstīm ir jāuzņemas atbildība par aizsargājamo un stingri aizsargājamo teritoriju izveidošanu (*sk.: Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai. ES Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam. Atgriezīsim savā dzīvē dabu. Pieejams: eur-lex.europa.eu*). Būtiska nozīme sugu un biotopu aizsardzības nodrošināšanā un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā ir mikroliegumiem, ar kuru izveidi valsts nodrošina no Padomes 1992. gada 21. maija Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (turpmāk – Biotopu direktīva) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra Direktīvas 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību (turpmāk – Putnu direktīva) izrietošo

vides aizsardzības prasību – saglabāt bioloģisko daudzveidību un aizsargāt īpaši apdraudētas sugas un migrējošiem putniem svarīgākās vietas – izpildi.

Daudzas aizsargājamas sugas un biotopi sastopami tieši privātpersonām piederošajos īpašumos, tādēļ ir būtiski tos iekļaut dabas aizsardzības mērķu sasniegšanā, palielinot kopējo bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai pieejamo platību (sk.: *Baranovskis Ģ., Nikodemus O., Brūmelis G., Elferts D. Biodiversity Conservation in Private Forests: Factors Driving Landowner's Attitude. Biological Conservation, Vol. 266, 2022, 109441, p. 1*). Taču ar mikroliegumu aizsargātās sugas vai biotopa saglabāšana bieži vien nav savienojama ar mežsaimniecisko darbību, tāpēc mežsaimnieciskā darbība var tikt ierobežota pilnībā vai tikai attiecībā uz atsevišķu ciršu veidiem. Tādējādi mikroliegumi un ar tiem saistītie mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi tiek noteikti, lai aizsargātu sabiedrības intereses, kas saistītas ar labvēlīgas vides nodrošināšanu un vides aizsardzību.

15.5. Paredzot zemes īpašniekiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu mikrolieguma teritorijā, valstij ir jānodrošina, ka tas ir samērīgs, un jālīdzsvaro šo personu intereses ar sabiedrības interesēm. Tas var nozīmēt arī tādu pasākumu ieviešanu, kas nodrošina šo līdzsvaru un mazina personai ar ierobežojumu uzlikto individuālo slogu un radītās negatīvās sekas. Viens no līdzekļiem, ar kuru palīdzību var tikt līdzsvarots tiesību uz īpašumu ierobežojums mikroliegumā, ir atbalsts jeb kompensācija par aizliegumu veikt mežsaimniecisko darbību (*sal. Satversmes tiesas 2014. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2013-13-01 16.2. punkts*).

Valstij ir rīcības brīvība izvēlēties, kādus pasākumus dažādo interešu līdzsvarošanai tā ieviesīs, taču šī rīcības brīvība nav neierobežota. Tā nevar tikt izmantota patvaļīgi vai pretēji vispārējiem tiesību principiem, citām Satversmes normām, tajā ietvertajām vērtībām un Eiropas Savienības tiesībām (*sal. Satversmes tiesas 2019. gada 18. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-16-03 15.1. punkts*). Tātad, ja reiz valsts ir ieviesusi pasākumus, kas paredzēti, lai nodrošinātu taisnīgu līdzsvaru starp personai Satversmes 105. pantā ietverto tiesību uz īpašumu ierobežojumu un sabiedrības interesēm, tiem jābūt pienācīgi

veiktiem, ievērojot arī Satversmē ietvertos vispārējos tiesību principus, tostarp Satversmes 91. pantā ietvērto tiesiskās vienlīdzības principu.

Ņemot vērā minēto, izskatāmajā lietā Satversmes tiesai jāpārbauda: 1) vai ir veikti pasākumi, lai līdzsvarotu personai noteikto tiesību uz īpašumu ierobežojumu – aizliegumu veikt mežsaimniecisko darbību mikroliegumā – un sabiedrības intereses, kas saistītas ar labvēlīgas vides nodrošināšanu un vides aizsardzību; 2) vai šie pasākumi veikti pienācīgi, tostarp vai ir ievērots no Satversmes izrietošais samērīguma princips un Satversmes 91. pantā ietvertais tiesiskās vienlīdzības princips.

16. Saskaņā ar Sugu un biotopu aizsardzības likuma 10. panta otro daļu zemes īpašniekiem ir tiesības uz normatīvajos aktos noteikto kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem mikroliegumos.

2013. gada 1. jūnijā stājās spēkā likums “Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās”, kurā noteikti kompensāciju veidi un finanšu avoti attiecībā uz konkrētām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām. Šā likuma 2. panta pirmā daļa paredz, ka kompensāciju par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās piešķir ikgadēja atbalsta maksājuma veidā. Savukārt šā panta trešā daļa paredz, ka ikgadēju atbalsta maksājumu par saimnieciskās darbības ierobežojumiem mikroliegumos var izmaksāt normatīvajos aktos par lauku attīstības atbalsta piešķiršanu noteiktajā kārtībā no attiecīgo Eiropas Savienības fondu līdzekļiem. Proti, atbalsta maksājumu izmaksā no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem, ja atbalsttiesīgā platība atbilst normatīvajos aktos par šāda atbalsta saņemšanu noteiktajiem kritērijiem. Savukārt tad, ja atbalsttiesīgā platība neatbilst kritērijiem atbalsta saņemšanai no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem, kompensāciju par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu mikroliegumā piešķir no valsts vai pašvaldības budžeta līdzekļiem saskaņā ar Ministru kabineta 2013. gada 17. septembra noteikumiem Nr. 891 “Noteikumi par saimnieciskās darbības ierobežojumiem, par kuriem pienākas kompensācija, tās izmaksas nosacījumiem, kārtību un apmēru”. Praksē gadījumi, kad atbalsts tiek izmaksāts no valsts vai

pašvaldības budžeta, ir reti un galvenokārt tas tiek sniegts no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem (*sk.: Informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem kompensāciju nodrošināšanai par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās un iespējamajiem finanšu avotiem kompensāciju segšanai”*. Pieejams: tapportals.mk.gov.lv).

Saskaņā ar likuma “Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās” 4. panta otro daļu kompensāciju, kuru izmaksā no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem, administrē atbilstoši normatīvajiem aktiem par Eiropas Savienības atbalsta maksājumiem. Eiropas Savienības atbalsta maksājumu tiesiskais regulējums ietverts arī Lauksaimniecības un lauku attīstības likumā un uz tā pamata izdotajos Ministru kabineta noteikumos.

Atbilstoši Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5. panta ceturtajai un septītajai daļai Ministru kabinets ir pilnvarots noteikt kārtību, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai. Uz šā pilnvarojuma pamata izdoti Atbalsta noteikumi 2014.–2022. gadam un Atbalsta noteikumi 2023.–2027. gadam, kuros paredzēts ikgadējs atbalsta maksājums par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem mikroliegumos, tostarp arī apstrīdētās normas. Minētie normatīvie akti izdoti attiecībā uz konkrētu plānošanas periodu, kas tiek noteikts atbilstoši Eiropas Savienības tiesību aktiem.

Apstrīdētajās normās paredzētais atbalsts par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem mikroliegumos, kas izmaksājams no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem, laikposmā līdz 2025. gada 31. decembrim tika izmaksāts aktivitātē “Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām” saskaņā ar Regulas par atbalstu lauku attīstībai 30. pantu (*sk. Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 56.2. apakšpunktu, Atbalsta noteikumu 2023.–2027. gadam 2.3. apakšpunktu un 2.3. apakšnodaļu*). Proti, lai gan mikroliegums neatrodas *Natura 2000* teritorijā, saskaņā ar Regulas par atbalstu lauku attīstībai 30. panta 6. punkta “b” apakšpunktu atbalsttiesīgā platība ir arī meža zeme, kas atrodas mikroliegumā ārpus *Natura 2000* teritorijas, un mikroliegums ir noteikts atbilstoši normatīvajiem aktiem par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību (*sk. Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 56.2. apakšpunktu*).

Atbalsta noteikumos 2014.–2022. gadam un Atbalsta noteikumos 2023.–2027. gadam noteikti kritēriji attiecībā uz atbalsttiesīgās zemes platību, personas, kuras ir tiesīgas uz šādu atbalstu pretendēt, atbalsta saņemšanas nosacījumi, kārtība, kādā persona iesniedz Lauku atbalsta dienestam iesniegumu atbalsta pieprasījumam, kā arī kārtība, kādā atbalsts tiek piešķirts. Tāpat tajos noteikts atbalsta apmērs atkarībā no tā, kāda veida mežsaimnieciskās darbības ierobežojums mikroliegumā noteikts: 1) aizliegta mežsaimnieciskā darbība, galvenā cirte un kopšanas cirte jeb pilnīgs mežsaimnieciskās darbības aizliegums; 2) aizliegta galvenā cirte vai 3) aizliegta kailcirte (*sk. Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62. punktu un Atbalsta noteikumu 2023.–2027. gadam 90. punktu*).

Savukārt atbilstoši Atbalsta noteikumu 2023.–2027. gadam 2.2. apakšpunktam no 2026. gada 1. janvāra atbalsts par saimnieciskās darbības ierobežojumiem mikroliegumā tiek sniegts aktivitātē “*Natura 2000* maksājums mežiem”, un šā atbalsta piešķiršanas kritēriji un apmēri noteikti šo noteikumu 2.2. apakšnodaļā.

Saskaņā ar Regulu par atbalstu lauku attīstībai dalībvalstīm ir jāīsteno pasākumi, kas atbilst to stratēģijai un Eiropas Savienības stratēģijai, ņemot vērā arī Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai finansējuma apmēru. Tādējādi maksājums saskaņā ar Regulas par atbalstu lauku attīstībai 30. pantu ir tikai viena no izvēlēm, ko dalībvalsts var izdarīt, lai saņemtu finansējumu (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2022. gada 27. janvāra sprieduma lietā C-234/20 “SIA “Sātiņi S”” 40. punktu*). Valsts ir izvēlējusies ieviest tādu kompensācijas mehānismu, ka atbalsts par mikroliegumā noteiktajiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem tiek piešķirts no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem. Ministru kabinets ir pieņēmis tiesisko regulējumu, kas detalizēti nosaka kārtību, kādā pieprasa un piešķir atbalstu par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu mikrolieguma teritorijā, kā arī šā atbalsta apmēru.

Līdz ar to valsts ir veikusi pasākumus, lai līdzsvarotu personai noteiktos tiesību uz īpašumu ierobežojumus ar sabiedrības interesēm, un ieviesusi kompensācijas jeb atbalsta mehānismu par mikroliegumā noteiktajiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem.

17. Tālāk Satversmes tiesa vērtēs, vai, nosakot kompensāciju par mikroliegumā noteiktajiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem, ir ievērots samērīguma princips.

17.1. Saskaņā ar Regulas par atbalstu lauku attīstībai 30. panta pirmo daļu atbalstu pasākumā “*Natura 2000* maksājumi” piešķir katru gadu, lai saņēmējiem kompensētu papildu izmaksas un negūtos ienākumus, kas attiecīgajās teritorijās izriet no nelabvēlīgiem faktoriem, kuri saistīti ar Biotopu direktīvas un Putnu direktīvas prasību īstenošanu. Tādējādi apstrīdēto normu mērķis ir piešķirt kompensāciju zemes īpašniekam par to, ka viņš savu īpašumu nevar izmantot saimnieciskajai darbībai, jo tajā noteikts mikroliegums īpaši aizsargājamas sugas vai biotopa aizsardzībai.

No Satversmes 105. panta neizriet, ka tiesību uz īpašumu ierobežojumu noteikšanas gadījumā vienmēr būtu nepieciešama kompensācija, lai gan tās esība tomēr ir ņemama vērā, vērtējot ierobežojuma samērīgumu (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 22.2.3. punktu*). Līdzīgas atziņas paudusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa, turklāt norādot, ka vides aizsardzības politika, kurā sabiedrības vispārējās intereses ir noteicošās, valstij piešķir lielāku rīcības brīvību nekā jautājumos, kas skar pilsoniskās tiesības. Īstenojot šo politiku, valsts var regulēt īpašuma izmantošanu un tai nav pienākuma vienmēr paredzēt kompensāciju situācijās, kas ietilpst īpašuma izmantošanas sfērā. Ja kāds pasākums attiecas uz īpašuma izmantošanas kontroli, kompensācija ir faktors, kas jāņem vērā, vērtējot to, vai ir panākts taisnīgs līdzsvars starp dažādām iesaistītajām interesēm un vai personai ar attiecīgo ierobežojumu nav uzlikts nesamērīgs slogs (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2010. gada 29. marta sprieduma lietā “Depalle v. France”, pieteikums Nr. 34044/02, 91. punktu; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 10. augusta sprieduma lietā “O’Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd v. Ireland”, pieteikums Nr. 44460/16, 124. punktu*). Turklāt kompensācijas apmēra noteikšanā valstij ir plaša rīcības brīvība, ciktāl tā netiek izmantota patvaļīgi, bez acīmredzami saprātīga pamata (*sal. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1986. gada 8. jūlija sprieduma*

lietā “*Lithgow and Others v. The United Kingdom*”, pieteikumi Nr. 9006/80 u.c., 122. punkts).

Arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā ir atzīts, ka tiesību uz īpašumu ierobežošanas gadījumos varētu būt lietderīgi izmaksāt daļēju vai pilnīgu kompensāciju, tomēr Eiropas Savienības tiesībās nav ietverts pienākums tādu piešķirt. Regulas par atbalstu lauku attīstībai 30. pants paredz dalībvalstīm tiesības piešķirt atbalstu. Taču tām šajā ziņā ir rīcības brīvība (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2003. gada 10. jūlija sprieduma lietā C-20/00 un C-64/00 “Booker Aquaculture un Hydro Seafood” 85. punktu; 2022. gada 27. janvāra sprieduma lietā C-238/20 “SIA “Sātiņi-S”” 36. punktu un 2022. gada 28. aprīļa sprieduma lietā C-251/21 “SIA “Piltenes meži”” 89. punktu).*

17.2. Vairākas lietā pieaicinātās personas norādījušas, ka atbalsta sistēmas mērķis ir arī dabas aizsardzība un dabas daudzveidības saglabāšana privātajos mežos, taču šobrīd noteiktais atbalsta apmērs nemotivē meža īpašniekus iesaistīties dabas aizsardzībā.

Regulas par atbalstu lauku attīstībai 24. apsvērumā noteikts, ka ir jāturpina piešķirt atbalstu meža tiesiskajiem valdītājiem, lai palīdzētu pārvarēt konkrētas grūtības, kas tiem radušās, īstenojot Putnu direktīvu un Biotopu direktīvu, un tādējādi veicinātu *Natura 2000* efektīvu apsaimniekošanu. Arī izstrādājot likumu “Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās”, likumdevējs kā būtisku apstākli kompensācijas sistēmas saglabāšanai norādīja, ka tā ir nepieciešama, lai novērstu zemes īpašnieku un sabiedrības neapmierinātību ar dabas aizsardzības dēļ noteiktajiem ierobežojumiem, kuri netiekot attiecīgi kompensēti (sk. *likumprojekta Nr. 489/Lp11 “Par kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās” anotāciju. Pieejama: saeima.lv*). Tādējādi atbalsta sistēmai ir jākalpo bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un vides aizsardzības mērķu sasniegšanai. Likumdevējam, izstrādājot vides aizsardzības politiku un tiesisko regulējumu, jācenšas izveidot tādu atbalsta mehānismu, kas palīdzētu sasniegt vides aizsardzības sistēmas mērķus.

Tomēr Satversmes tiesai, pārbaudot apstrīdētajās normās noteiktā atbalsta apmēra samērīgumu, jārespektē valsts rīcības brīvība šā jautājuma regulēšanā. Tā var vērtēt tikai to, vai šāds atbalsts ir samērīgs ar zemes īpašniekam noteiktajiem Satversmes 105. pantā ietverto tiesību uz īpašumu ierobežojumiem.

17.3. Ministru kabinets apsvērumus par apstrīdēto normu atbilstību Satversmei pamato ar to, ka šajās normās noteiktais atbalsta apmērs iekļaujas Regulā par atbalstu lauku attīstībai noteiktajos maksimālajos atbalsta apmēros, atbalsts ir iekļauts Latvijas Lauku attīstības programmā 2014.–2020. gadam un to apstiprinājusi Eiropas Komisija.

Regulas par atbalstu lauku attīstībai II pielikumā ir noteiktas maksimālās atbalsta summas par katru atbalsta pasākumu. Attiecībā uz regulas 30. pantā noteikto *Natura 2000* maksājumu maksimālā atbalsta summa ir 500 *euro* par vienu hektāru sākotnējā laikposmā, kas nepārsniedz piecus gadus, un 200 *euro* par hektāru pēc tam.

Saskaņā ar Regulas par atbalstu lauku attīstībai 6. panta pirmo daļu un 10. pantu Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai dalībvalstīs darbojas ar lauku attīstības programmu starpniecību un šīs programmas tiek apstiprinātas ar Eiropas Komisijas īstenošanas aktu. Latvija ir pieņēmusi Lauku attīstības programmu 2014.–2020. gadam, kurā noteikts atbalsta aktivitātē “Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām” izmaksājamā atbalsta apmērs un ietverta šā atbalsta aprēķina formula. Latvijas Lauku attīstības programmu 2014.–2020. gadam un attiecīgi tajā ietvertos par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem mikrolieguma teritorijā izmaksājamā atbalsta apmērus un to aprēķinus ir apstiprinājusi Eiropas Komisija, un atbalsta apmērs nepārsniedz Regulā par atbalstu lauku attīstībai noteiktos maksimālos apmērus – laikposmā no 2014. līdz 2022. gadam 160 *euro* un no 2023. gada līdz 2027. gadam 196 *euro* par hektāru.

Tomēr valsts var piešķirt papildu atbalstu no valsts līdzekļiem, ja tā uzskata, ka atbalsts jāizmaksā lielākā apmērā. Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka Regulā par atbalstu lauku attīstībai paredzētais atbalsts var izpausties ne tikai kā finansējums no Eiropas Savienības budžeta, bet arī kā papildu finansējums no

valsts līdzekļiem. Šāds atbalsts, kas sniegts no valsts līdzekļiem, gan var tikt kvalificēts kā valsts atbalsts Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. panta 1. punkta izpratnē, un tādējādi tam var tikt piemērotas atbilstošās Eiropas Savienības tiesību normas par valsts atbalstu (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2022. gada 28. aprīļa sprieduma lietā C-251/21 “SIA “Piltenes meži”” 73. un 74. punktu*).

Tādējādi tas, ka apstrīdētajās normās noteiktais atbalsta apmērs nepārsniedz Regulā par atbalstu lauku attīstībai paredzētos maksimālos apmērus, pats par sevi nav pamats atzīt, ka tādēļ tas ir samērīgs.

17.4. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētajās normās noteiktais atbalsta apmērs nav samērīgs, jo ir noteikts kā fiksēta summa un tāpēc nespēj pilnībā kompensēt katram meža īpašniekam ar mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu individuāli radītos zaudējumus. Par samērīgu būtu uzskatāms atbalsts mežaudzes vērtības apmērā, kuru varētu izmaksāt vairākos maksājumos noteiktā termiņā, piemēram, piecos gados, vai arī tās nekustamā īpašuma daļas, kurā izveidots mikroliegums, atpirkšana.

Lai līdzsvarotu personai mikroliegumā noteikto ierobežojumu un sabiedrības intereses, valsts ir izvēlējusies ieviest ikgadējā atbalsta mehānismu. Ievērojot valsts plašo rīcības brīvību attiecībā uz atbalstu īpašuma tiesību ierobežošanas gadījumā un tā veida un apmēra noteikšanu, Satversmes tiesa nevar iestāties likumdevēja vietā un lemt par kādu citu risinājumu, ar kuru varētu līdzsvarot personai noteiktos mežsaimnieciskās darbības ierobežojumus un sabiedrības intereses. Proti, valsts izraudzītā līdzsvarojošā mehānisma – ikgadējā atbalsta un tā apmēra – samērīgums nevar tikt padarīts atkarīgs no tā, vai vispār pastāv alternatīvi risinājumi, piemēram, vienreizēja kompensācija mežaudzes vērtības apmērā vai zemes atpirkšana. Turklāt no Satversmes 105. panta neizriet personas tiesības prasīt kompensāciju sev vēlamajā apmērā.

Taču, kā jau tika norādīts šā sprieduma 17.1. punktā, valsts savu rīcības brīvību nedrīkst izmantot patvaļīgi. Proti, atbalsta apmēram jābūt balstītam uz objektīviem un racionāliem apsvērumiem, un tas nedrīkst būt acīmredzami nesamērīgs ar personai noteikto tiesību uz īpašumu ierobežojumu.

Līdz ar to, lai noskaidrotu, vai apstrīdētās normas atbilst samērīguma principam, Satversmes tiesai jāpārbauda, vai tajās paredzētais atbalsta apmērs ir noteikts, pamatojoties uz objektīviem un racionāliem apsvērumiem, un vai tas nav acīmredzami nesamērīgs.

18. Apstrīdētajās normās paredzētais atbalsta apmērs ir noteikts, aprēķinot negūto peļņu, kas saistīta ar meža īpašniekam noteikto prasību ievērošanu un ierobežojumiem. Negūtā peļņa noteikta, modelējot biežāk sastopamo un saimnieciski vērtīgāko koku sugu – egles, priedes un bērza – raksturīgāko bonitāšu audžu augšanas gaitu un mežsaimniecisko darbību, ar to saistītos ieņēmumus un izdevumus. Audžu nociršana galvenajā cirtē modelēta pēc galvenās cirtes vecuma. Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunktā noteiktajā atbalsta – 160 *euro* – aprēķinā par pamatu ņemtas AS “Latvijas valsts meži” 2013. gada vidējās kokmateriālu sortimentu cenas un mežizstrādes izmaksas, savukārt Atbalsta noteikumu 2023.–2027. gadam 90.1. apakšpunktā noteiktā atbalsta – 196 *euro* – aprēķins balstīts uz 2015.–2020. gada vidējām kokmateriālu sortimentu cenām un mežizstrādes izmaksām. Rezultātā ir aprēķināta mežaudžu vai to daļu gada rente – ikgadējie tīrie kompensējamie ienākumi uz vienu hektāru (*sk. Latvijas lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam – apstiprināta 2015. gada 13. februārī (versija 1.2.) – 8.2.11.3.1.10. apakšpunktu un Latvijas lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam – apstiprināta 2023. gada 15. martā (versija 12.1.) – 8.2.11.3.1.10. apakšpunktu, kā arī Latvijas lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam 4. pielikumu*).

Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunktā noteiktais atbalsta apmērs pamatots ar neatbilstošiem aprēķiniem. Tajos ņemtas vērā vidējās cenas 2013. gadā, un aprēķins nav pārskatīts ne reizi kopš Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam stāšanās spēkā, tādējādi nav ņemts vērā cenu pieaugums. Tāpat atbalsta aprēķinā netiek ņemti vērā individuālie apstākļi. Katra meža zeme, kurā izveidots mikroliegums, ir atšķirīga pēc audzes vecuma, sastāva, atrašanās vietas, augšanas apstākļiem un citiem rādītājiem un tādējādi atšķiras no aprēķinu pamatā esošajiem vidējiem lielumiem.

Ministru kabinets norāda, ka atbalsta aprēķina metodika ir vērsta uz to, lai nodrošinātu atbalsta likmes atbilstību faktiskajai situācijai vairumā gadījumu. Aprēķinot atbalsta maksājumu, tiek ņemti vērā nevis katras situācijas individuālie apstākļi, bet gan mežsaimnieciskās darbības un ar to saistīto ieņēmumu un izdevumu vidējie rādītāji konkrētā plānošanas periodā. Ikgadējā atbalsta piešķiršanas mehānisma pamatā ir tāda pieeja, ka negūtā peļņa meža īpašniekam tiek kompensēta ilgākā laikposmā, kas atbilst mežaudzes apsaimniekošanas ciklam.

18.1. Gan Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunktā, gan Atbalsta noteikumu 2023.–2027. gadam 90.1. apakšpunktā noteiktais atbalsta apmērs ir aprēķināts, ņemot vērā vēsturiskās tirgus cenas – vienā gadījumā 2013. gada, otrā – 2015.–2020. gada tirgus cenas. Vairākas lietā pieaicinātās personas norāda uz to, ka atbalsta apmēra noteikšana, ņemot vērā vēsturiskos tirgus datus, var novest pie nesamērīgas kompensācijas. Šādā aprēķinā netiek ņemtas vērā tirgus izmaiņas un inflācija, kas ietekmē kokmateriālu cenas, mežizstrādes un citas izmaksas, līdz ar to aprēķins neatspoguļo faktisko ienākumu zudumu.

Tomēr, ņemot vērā turpmāk norādīto, atzīstams, ka jāvērtē visa atbalsta piešķiršanas sistēma kopumā, nevis atsevišķi katrs konkrētais periods, kuram attiecīgais atbalsta apmērs ir noteikts.

Ikgadējā atbalsta sistēma vispirms ir balstīta uz to, ka negūtā peļņa, kas saistīta ar mikroliegumā noteikto mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu, tiek kompensēta ilgtermiņā – pakāpeniski visa mežaudzes apsaimniekošanas cikla ietvaros. Mežaudzes apsaimniekošanas cikls noslēdzas ar audzes izmantošanu koksnes ražas iegūšanai, kad mežaudze sasniegusi ciršanas vecumu vai galvenās cirtes caurmēru (*sk.: Dreimanis A. Mežsaimniecības pamati. Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultāte, 2016, 203. lpp.*). Aprēķina pamatā ir ņemti egles, priedes un bērza galvenās cirtes pēc vecuma rādītāji, tātad apsaimniekošanas cikls, kas ilgst vidēji no 70 līdz 100 gadiem (*sk. Meža likuma 9. panta pirmās daļas 1. punktu*). Savukārt atbalsta apmērs netiek noteikts kā nemainīga summa visā tā ilgtermiņa izmaksas periodā, bet gan tiek aprēķināts katram konkrētajam plānošanas periodam – attiecīgi plānošanas periodiem no

2014. līdz 2022. gadam un no 2023. līdz 2027. gadam. Atbalsta aprēķinā tiek ņemtas vērā tās cenas, kas ir aktuālas brīdī, kad tiek izstrādāta programma konkrētajam plānošanas periodam (*sk. Ministru kabineta atbildes rakstu*). Saskaņā ar šādu pieeju katrā nākamajā plānošanas periodā atbalsts tiek izmaksāts tādā apmērā, kura aprēķinā ņemtas vērā tirgus izmaiņas.

Pēc 2013. gada mežizstrādes izmaksas un koksnes cenas pieaugušas par aptuveni 40–60 procentiem. Līdz 2022. gadam noteiktajā atbalsta summā (Atbalsta noteikumu 2014.–2022. gadam 62.1. apakšpunkts) šīs izmaiņas netika iekļautas, bet tās ir ietvertas atbalsta aprēķinā periodam no 2023. līdz 2027. gadam, kurā par pamatu ņemtas vidējās kokmateriālu cenas laikposmā no 2015. līdz 2020. gadam (Atbalsta noteikumu 2023.–2027. gadam 90.1. apakšpunkts). Kā norāda Ministru kabinets, arī nākamajos plānošanas periodos atbalsta likme tiks aktualizēta. Šāda atbalsta sistēma nodrošina to, ka kopējais atbalsta apmērs atbilst vidējām izmaksām visā mežaudzes apsaimniekošanas ciklā un no mežaudzes negūtā peļņa tiek izmaksāta ilgtermiņā.

18.2. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka atbalsta aprēķina metode nav atbilstoša, jo netiek ņemti vērā katra meža īpašnieka individuālie apstākļi.

Saskaņā ar Komisijas 2014. gada 17. jūlija īstenošanas regulas Nr. 808/2014, ar kuru paredz noteikumus, kā piemērot Regulu par atbalstu lauku attīstībai, 10. pantu dalībvalstis var noteikt maksājumu summu par šīs regulas 30. pantā minētajiem pasākumiem, pamatojoties uz standarta pieņēmumiem par papildu izmaksām un negūtajiem ienākumiem. Saskaņā ar Regulas par atbalstu lauku attīstībai 62. panta otro daļu tad, ja atbalsts tiek piešķirts, pamatojoties uz standarta izmaksām vai papildu izmaksām un negūtajiem ienākumiem, dalībvalstis nodrošina to, lai attiecīgie aprēķini būtu atbilstīgi, pareizi un iepriekš noteikti, pamatojoties uz taisnīgu, objektīvu un pierādāmu metodiku.

Tātad apstrīdēto normu mērķis ir kompensēt meža īpašniekam papildu izmaksas un negūtos ienākumus sakarā ar mikroliegumā noteiktajiem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem, taču atbalsta jēga, kā tas izriet no Eiropas Savienības tiesiskā regulējuma, nav jebkurā gadījumā ikvienam meža īpašniekam kompensēt individuāli nosakāmu negūto peļņu. Nozīme ir tam, ka šādi

aprēķini nav patvaļīgi, bet to pamatā ir skaidra metodika. Tas saskan arī ar iepriekš secināto, ka attiecībā uz kompensāciju par tiesību uz īpašumu ierobežojumu, sevišķi tādu, kas noteikts vides interesēs, un šīs kompensācijas apmēra noteikšanu valstij ir plaša rīcības brīvība. Šīs rīcības brīvības ietvaros valsts var paredzēt arī atbalsta apmēru, kas netiek individualizēts.

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka viņu īpašumos atrodas pieaugusi audze ar vērtīgām koku sugām. Lai gan atbalsta aprēķinā netiek ņemti vērā konkrētās situācijas individuālie apstākļi, tajā jau ir modelēti tieši saimnieciski vērtīgāko koku sugu raksturlielumi. Turklāt aprēķinos ņemta vērā šo sugu augstākā bonitāte jeb mežaudzes ražīgums attiecīgajām koku sugām – eglei un priedei I bonitāte, bērzam Ia bonitāte (*sk. Latvijas lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam 4. pielikumu*). Tādējādi nav konstatējams, ka aprēķina metode nostādītu būtiski nelabvēlīgākā situācijā tieši tos īpašniekus, kuriem piederošajās mežaudzēs aug vērtīgās koku sugas.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka atbalsta mērķis nav segt katram meža īpašniekam individuāli aprēķinātu negūto peļņu, bet gan ilgtermiņā kompensēt pēc vidējiem rādītājiem aprēķināto negūto peļņu jeb peļņu, kuru meža īpašnieks varētu būt guvis visā mežaudzes attīstības ciklā, ja ierobežojums nebūtu noteikts. Šāda metode kopsakarā ar to, ka atbalsta apmērs tiek aktualizēts atbilstoši iepriekšējo gadu tirgus cenām, apliecina, ka atbalsta apmērs nav noteikts patvaļīgi, bez saprātīga pamata.

Līdz ar to Ministru kabinets apstrīdētajās normās paredzēto atbalsta apmēru ir noteicis, pamatojoties uz objektīviem un racionāliem apsvērumiem.

19. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētajās normās noteiktais atbalsta apmērs nav samērīgs, jo viņiem piederošo mežaudžu vērtība ir daudzkārt lielāka par atbalsta apmēru.

Kā secināts iepriekš, apstrīdētajās normās paredzētais atbalsts nav vērtējams tikai viena gada ietvaros, proti, tas tiek izmaksāts visā mežaudzes attīstības ciklā. Turklāt, nosakot mikroliegumu un ar to saistītos mežsaimnieciskās

darbības ierobežojumus personai piederošajā teritorijā, šai personai netiek atņemti jau iegūtie labumi vai peļņa. Personai tiek ierobežotas iespējas konkrētajā teritorijā turpmāk veikt aktīvu darbību, proti, tiek uzlikts pienākums atturēties no noteiktu darbību veikšanas. Ar apstrīdētajās normās paredzēto atbalstu persona saņem atlīdzību par atturēšanos no mežsaimnieciskās darbības veikšanas visā laikposmā, kamēr tas ir nepieciešams vides aizsardzības interešu nodrošināšanai.

Mežsaimnieciskā darbība, tāpat kā jebkura cita saimnieciskā darbība, nozīmē darbošanos pastāvīga riska un ekonomiskās nenoteiktības apstākļos. Tā ir saistīta ar daudzām grūtībām un neparedzētām situācijām, kuras var rasties arī no paša mežsaimnieciskās darbības veicēja neatkarīgu apstākļu dēļ (*sal. Satversmes tiesas 2011. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 17. punkts un 2023. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2022-28-03 17.1. punkts*). Savukārt valstij nav pienākuma pieņemt tādu normatīvo regulējumu, kas paredzētu no valsts budžeta kompensēt jebkuru risku, kas saistīts ar mežsaimnieciskās darbības veikšanu (*sal. Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 24.1. punkts*). Meža īpašniekam, sevišķi iegādājoties mežu ar mērķi gūt no tā ekonomisku labumu, ir jāapzinās ar to saistītie ekonomiskie riski, tostarp tie, kas saistīti ar valsts pienākumu gādāt par vides aizsardzību, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un vides aizsardzības interesēs noteiktajiem ierobežojumiem, arī tādiem, ar kuriem kādā daļā no meža teritorijas mežsaimnieciskā darbība var tikt aizliegta.

Ir saprotama meža īpašnieku vēlme saņemt pēc iespējas sava īpašuma vērtībai atbilstošu kompensāciju neilgā laikposmā. Tomēr valstij, līdzsvarojot personai noteikto ierobežojumu ar sabiedrības interesēm, nav pienākuma pilnīgi apmierināt tikai vienas ieinteresētās puses intereses (*sal. Satversmes tiesas 2021. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2020-59-01 23.2. punkts*). Taisnīgs līdzsvars var tikt panākts arī ar tādu mehānismu, kas no ierobežojuma izrietošās negatīvās sekas mazina, bet nenovērš pilnībā. Apstrīdētajās normās paredzētais ikgadējais atbalsts ir instruments, ar kuru personai tiek mazinātas nelabvēlīgās sekas, kas tai radušās sabiedrības interešu vārdā uzliktā ierobežojuma dēļ.

Līdz ar to atzīstams, ka apstrīdētajās normās noteiktais atbalsta apmērs nav acīmredzami nesamērīgs.

20. Vērtējot to, vai valsts izraudzītais kompensācijas mehānisms ir ieviests pienācīgi, Satversmes tiesa pārbaudīs, vai apstrīdētajās normās ir ievērots Satversmes 91. pantā ietvertais tiesiskās vienlīdzības princips.

Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka ar apstrīdētajām normām ir pārkāpts tiesiskās vienlīdzības princips, jo katra īpašnieka īpašumā esošais mežs atšķiras no citiem mežiem pēc mežaudzes vecuma, sastāva, atrašanās vietas, augšanas apstākļiem un citiem rādītājiem, no kuriem atkarīga mežaudzes vērtība un tātad arī ar mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu radītā pamattiesību ierobežojuma intensitāte. Visus meža īpašniekus nevar uzskatīt par tādām personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Pieteikumu iesniedzēju īpašumā atrodas pieaugusi mežaudze ar vērtīgām koku sugām, taču viņi saņem tādu pašu atbalstu kā personas, kuru īpašumā ir jaunaudzes, ko nedrīkstēs cirst vēl vairākus gadu desmitus, vai mežaudzes ar mazāk vērtīgu sastāvu un sliktākiem augšanas apstākļiem. Savukārt Ministru kabinets norāda, ka jebkura mežaudze tās apsaimniekošanas cikla ietvaros ir gan jaunaudzes, gan pieaugušas mežaudzes stadijā. Tādējādi mežaudzes apsaimniekošanas ciklā tās vērtības kompensāciju vienlīdzīgi saņems gan tāda meža īpašnieks, kurā mikrolieguma noteikšanas brīdī ir jaunaudze, gan tāda meža īpašnieks, kurā mikrolieguma noteikšanas brīdī ir jau pieaugusi mežaudze. Visi meža īpašnieki atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, ja par salīdzināšanas kritēriju ņem mežaudzes attīstības ciklu. Nav pamata noteikt atšķirīgu attieksmi pret vienādos apstākļos esošām personām.

Vērtējot to, vai ir ievērots tiesiskās vienlīdzības princips, vispirms jānoskaidro, vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Lai to noteiktu, nepieciešams atrast galveno attiecīgās grupas vienojošo pazīmi. Divas situācijas nekad nav identiskas, tādēļ salīdzināšanai jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viens vai vairāki kopīgi elementi ar pārbaudāmo situāciju. Turklāt Satversmes tiesai ir jāvērtē arī tas, vai

nepastāv kādi būtiski apsvērumi, kas norāda uz to, ka attiecīgās personu grupas neatrodas savstarpēji salīdzināmos apstākļos (*sk. Satversmes tiesas 2024. gada 11. jūlija sprieduma lietā Nr. 2023-10-03 9. punktu*).

Apstrīdētajās normās paredzēto atbalstu ir tiesīga saņemt persona, kam pieder mežs, kurā ir noteikts mikroliegums un tā teritorijā ir aizliegta mežsaimnieciskā darbība, aizliegta galvenā cirte un kopšanas cirte. Tātad gan personas, kurām pieder pieaudzis mežs ar vērtīgām koku sugām, gan personas, kurām pieder mežs, kurš nav sasniedzis ciršanas vecumu vai kurā aug mazvērtīgākas koku sugas, ir savstarpēji salīdzināmas, jo tās vieno tas, ka attiecīgajās teritorijās ir izveidots mikroliegums, kā arī tas, ka tajās noteikts mežsaimnieciskās darbības aizliegums.

Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka tieši mežaudzes vecums un mežaudzes vērtība ir tie apstākļi, kuru dēļ salīdzināmās personu grupas atrodas atšķirīgos apstākļos. Tomēr ne jebkuri atšķirīgi faktiskie apstākļi ir atzīstami par tik būtiskiem, lai secinātu, ka personas, kuras ir savstarpēji salīdzināmas, atrodas atšķirīgos apstākļos tiesiskās vienlīdzības principa izpratnē.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumā nav iespējams noregulēt katras personas konkrēto situāciju. Likumdevējam ir jānodrošina pietiekami diferencēta attieksme, lai norma atšķirīgā tiesiskā un faktiskā situācijā neizraisītu neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam (*sal. Satversmes tiesas 2017. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-14-01 27.3. punkts*). Tomēr tas nenozīmē, ka ikvienam tiesiskajam regulējumam vajadzētu būt tik detalizētam, ka tajā būtu apzināti visi iespējamie atšķirīgie apstākļi, kas var dažādu personu individuālos gadījumus atšķirt citu no cita. Ikvienā situācijā, arī savstarpēji salīdzināmās situācijās, vienmēr būs tādi apstākļi, kas konkrētās personas gadījumā ir individuāli un atšķirīgi. Svarīgi, ka šīs atšķirības ir būtiskas tieši kontekstā ar attiecīgā regulējuma mērķi.

Tā kā ikgadējā atbalsta sistēmas mērķis ir kompensēt katram īpašniekam nevis individuāli aprēķinātu negūto peļņu, bet gan pēc vidējiem rādītājiem aprēķinātu negūto peļņu, Ministru kabinets nevar un tam nav pienākuma paredzēt

tik diferencētu attieksmi, ka tiktu ņemti vērā katra konkrētā meža īpašnieka individuālie apstākļi.

Kā jau iepriekš šajā spriedumā tika norādīts, Ministru kabinetam ir rīcības brīvība noteikt par tiesību uz īpašumu ierobežojumu piešķiramās kompensācijas apmēru, tātad arī rīcības brīvība noteikt tādu kompensāciju, kas nav saistīta ar katra gadījuma individuālu vērtējumu, bet ir balstīta uz objektīva un racionāla aprēķina metodi. Turklāt apstrīdētajās normās paredzētā atbalsta metode ir vērsta tieši uz to, lai nodrošinātu atbalsta likmes atbilstību faktiskajai situācijai vairumā gadījumu. Ilgtermiņā, proti, visā mežaudzes apsaimniekošanas ciklā, gan personām, kurām pieder pieaudzis mežs, gan personām, kurām pieder jaunaudze, ir tiesības saņemt vienādu atbalsta kopējo apmēru.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka gan īpašnieki, kuriem pieder pieaudzis mežs ar vērtīgām koku sugām, gan īpašnieki, kuriem pieder jaunaudze vai mežs ar mazāk vērtīgām koku sugām, atrodas vienādos apstākļos un apstrīdētās normas paredz vienādu attieksmi pret šīm personu grupām.

Līdz ar to ar apstrīdētajām normām nav pārkāpts Satversmes 91. pantā ietvertais tiesiskās vienlīdzības princips.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, atzīstams, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Ministru kabineta 2015. gada 7. aprīļa noteikumu Nr. 171 “Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā, kā arī pārejas laikā 2021. un

2022. gadā” 62.1. apakšpunktu un Ministru kabineta 2023. gada 18. aprīļa noteikumu Nr. 197 “Atbalsta piešķiršanas kārtība Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai platībatkarīgo un dzīvniekatkarīgo saistību īstenošanai” 90.1. apakšpunktu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Irēna Kucina